

Kritik mot Polismyndigheten i Skåne, som utan tillräcklig grund beslutat om kroppsbesiktning, m.m.

Anmälan

I en anmälan mot Polismyndigheten i Skåne anförde AA bl.a. följande.

När han befann sig på ett gym tog två civilklädda poliser kontakt med honom och uppgav att han var misstänkt för dopningsbrott. Grunden för misstanken var enligt polisen att hans kappmuskler såg misstänkta ut. Han fick därefter följa med till polisstationen för att lämna urinprov.

Utredning

Handlingar hämtades in från Polismyndigheten i Skåne.

Av brottsanmälan framgick att civilpatruller hade besökt en träningsanläggning. I samband med ett samtal med AA hade misstanke om dopningsbrott genom eget bruk uppkommit. Enligt anmälan visade AA ”tecken på påverkan genom bl.a. mycket stor muskelmassa samt utmärkande stora kappmuskler”.

I ett protokoll för ”narkotikabrott (eget bruk)” angavs att AA hade väldigt stor muskelmassa och mycket tydliga kappmuskler.

Kroppsbesiktning i form av urinprov genomfördes i syfte att utröna omständigheter som kunde ha betydelse för utredning om dopningsbrott. Enligt analysbeskedet påvisades inga anabola steroider i urinen. I beskedet redovisades också negativa resultat avseende sju olika narkotiska preparat.

Polismyndigheten (tf. länspolismästaren BB) inkom med yttrande.

Det angavs att chefen för polisområde Mellersta Skåne, polismästaren CC, hade fått i uppdrag att verkställa nödvändig utredning om händelsen och lämna sin bedömning av vad som kommit fram. I sitt yttrande anförde CC bl.a. följande.

Bakgrund

Den 16:e april 2013 vistades AA på gymmet [...] när två polismän kom fram till honom och bad honom att följa med till polisstationen för att lämna ett urinprov. Han informerades om att bakgrunden var att man misstänkte att han använde otillåtna dopningspreparat.

AA fördes till polisstationen i Lund, där han efter att ha lämnat urinprov förhöordes varefter han skjutsades tillbaka till träningslokalen.

Efter att urinprovet analyserats vid SKL, konstaterades att det inte fanns otillåtna substanser i provet. Förundersökningen lades därefter ner av polisiär förundersökningsledare, med motiveringen att det saknades anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal förövats.

Allmänt om missbruket av anabola steroider

Det kan vara svårt att upptäcka att någon använder anabola steroider. Missbrukarna använder ofta kurer på mellan 6 och 12 veckor för att därefter göra ett uppehåll. Möjligheterna att påvisa droger i kroppsvätskorna avtar i regel snabbt med tiden. Det finns ett antal tecken som talar för ett pågående missbruk och ett av dessa är kappmuskelnns tydliga påverkan. (Hämtat från skriften Anabola Androgena Steroider 1.1 av Gunnar Hermansson och Tommy Moberg, Mediahuset i Göteborg AB, 2008).

Polisområdets bedömning av händelsen

Användningen av dopningsmedel är ett ökande problem i samhället och det är polisens uppgift att motarbeta detta. I Polisområde Mellersta Skåne är uppgiften i första hand delegerad till områdets ungdoms- och narkotikagrupper. För att lösa dessa arbetsuppgifter, har medarbetarna fått särskild utbildning och deltagit på föreläsningar i ämnet.

Den 16:e april 2013 bedrev, som ett led i detta arbete, en av grupperna spaning på [...]. [...] är ett privat gym som inte är kopplat till Riksidrottsförbundet och ingår därmed inte i de gym som Riksidrottsförbundet har möjlighet att regelbundet genomföra dopningskontroller på.

Vid tillfället var det tre poliser som gjorde bedömningen att AA var skäligen misstänkt för dopningsbrott. Ingripandet grundade sig på konkreta omständigheter som stor kroppsmassa och då särskilt kappmuskelnns typiska utseende.

Misstanken var väl underbyggd genom iakttagelser av AA:s kropp samt genom det samtal poliserna hade med honom. I samtalet säger han bland annat att han väntat på att poliserna skulle komma.

Beslutet om kroppsbesiktning (tagande av urinprov) fattades innan AA transporterades iväg för att genomgå kroppsbesiktningen. [---]

Det är polisområdets uppfattning att de ingripande poliserna har gjort en korrekt bedömning av sina möjligheter, befogenheter och skyldigheter att ingripa. [Man har] agerat på de indikationer på missbruk av dopningsmedel som man har utbildning i [---].

Polismyndigheten hänvisade till den bedömning som CC framfört i sitt yttrande och anslöt sig till denna.

I en återremiss uppmanades polismyndigheten att yttra sig angående det förhållandet att analysen av AA:s urin även hade omfattat narkotiska preparat.

I tilläggsyttrandet anförde polismyndigheten (biträdande länspolismästaren BB) bl.a. följande.

Beslut om tagande av urinprov fattades av förundersökningsledare DD. Han har uppgivit att det var ett misstag att analys av urinprovet skedde med avseende på narkotikapreparat. Avsikten var att analys av urinprovet enbart skulle ske med avseende på dopningspreparat. Av okunskap råkade man i protokollet av den 16 april 2013 under rubriken ”analysbegäran” kryssa i en av rutorna under rubriken

”screening och verifikation”. På grund av detta kom provet att analyseras även med avseende på narkotikapreparat.

DD har efter aktuell händelse blivit varse att det finns en annan blankett som kan användas vid misstanke om enbart dopningsbrott och som är bättre utformad för sitt ändamål. Denna används numera istället och vid utbildningar och föreläsningar om dopning framhålls vikten av att använda denna blankett. Kännedom om blanketten ifråga fanns emellertid inte vid tidpunkten för ingripandet mot AA, varför alltså analys även med avseende på narkotikapreparat kom att ske av misstag i det fallet.

Polismyndigheten ser ingen anledning att vidta åtgärder i anledning av det inträffade.

AA kommenterade det första remissvaret.

Rättslig reglering

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (RF) är var och en gentemot det allmänna skyddad mot bl.a. påtvingade kroppsliga ingrepp och enligt 2 kap. 20 § RF får denna fri- och rättighet begränsas genom lag.

Av 28 kap. 12 § rättegångsbalken följer att den som är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa, får kroppsbekräftas för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen av brottet.

JO har vid ett flertal tillfällen (se t.ex. JO 2012/13 s. 144, dnr 5834-2010) uttalat att det, för att en person ska anses skäligen misstänkt för brott, krävs att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte har begått den gärning som misstanken avser. Omständigheterna måste alltså vara av det slaget att de ger upphov till en faktabaserad misstanke. Det är emellertid inte möjligt att ställa upp några mer bestämda riktlinjer för vad som ska krävas för att en misstanke ska anses vara skälig. Frågan får istället besvaras från fall till fall, och vanligen finns det ett visst utrymme för olika bedömningar.

Den s.k. *ändamålsprincipen* härleds ur 2 kap. 21 § RF, där det framgår att begränsningar av skyddet mot påtvingade kroppsliga ingrepp får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och att en sådan begränsning aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den.

När ett tvångsmedel aktualiseras är ändamålsprincipen relevant inte enbart vid beslutsfattandet utan även i samband med verkställigheten. Ett tvångsmedel får, i det enskilda fallet, inte användas för något annat ändamål än det som lagstiftaren avsett. Det får inte heller användas för något annat ändamål än det för vilket det har beslutats (se Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel*, tredje upplagan, s. 24 f.).

Bedömning

De omständigheter som lades till grund för bedömningen att AA var skäligen misstänkt för dopningsbrott var polisens iakttagelser av AA:s muskelmassa och kappmuskeln utseende samt de uppgifter som framkom under ett samtal. Vad AA

uppgav vid samtalet, utöver att han väntat på att poliserna skulle komma, har inte redovisats. Polismyndigheten har framhållit att berörda polismän har fått särskild utbildning och deltagit vid föreläsningar om dopningsbrott.

Polismyndigheten har framhållit att det finns ett antal tecken som typiskt sett talar för ett pågående missbruk av anabola steroider och att ett av dessa är kappmuskeln utseende. Jag har inte anledning att ifrågasätta det förhållandet. Enligt min uppfattning kan dock enbart den omständigheten att en person har en stor muskelmassa och en stor kappmuskulatur inte vara tillräckligt för att grunda en skäligen misstanke om dopningsbrott. För att nå upp till den misstankegraden krävs någon ytterligare konkret omständighet som pekar på att den misstänkte har begått brottet. Det AA sade vid samtalet med polisen kan inte anses utgöra en sådan omständighet.

Polismyndigheten ska således kritiseras för att ha beslutat om kroppsbesiktning av AA utan tillräcklig grund.

Av utredningen framgår vidare att beslutet om kroppsbesiktning fattades för att utreda om AA gjort sig skyldig till dopningsbrott. Kroppsbesiktningen kom dock även att innefatta en analys av förekomsten av narkotika i AA:s urin. AA var inte misstänkt för narkotikarelaterad brottslighet och verkställigheten av kroppsbesiktningen var därför inte förenlig med ändamålsprincipen. Polismyndigheten förtjänar kritik även i detta avseende.

Av polismyndighetens yttrande framgår att en bidragande orsak till att analysen kom att omfatta narkotika var att fel blankett användes och att det vid tidpunkten för ingripandet inte var känt vid myndigheten vilken blankett som skulle användas. Det finns därför anledning att skicka en kopia av detta beslut till Rikspolisstyrelsen för kännedom.